

Landsbyggs Nytt

Nr 2 – 2011 Årgång 10

Länstyrelsen Gävleborg och Länstyrelsen Dalarna

Foto: Martin Henniksson

JORDBRUKARSTÖD

- Kom ihåg inför 15 juni
- Kontroller

BIOGAS

- Gävle-Dala drivmedelskonvent
- Fordonsgas i Säter?

KALENDARIUM

- Kom med på fältvandringar, kurser och rådgivning

En vår med extra mycket framtidsfunderingar

Sommaren närmar sig och med den, förhoppningar om lagom med sol och lagom med regn så att skörden blir god. Trots teknikens landvinningar är det vädret vi pratar om och vädret eller, i ett längre perspektiv, klimatet som avgör vår framtid. Mitt eget lilla bidrag till klimatet består i att elda med ved och hämta elströmmen från ett vindkraftverk som jag äger en liten del i.

På Länsstyrelsen är vi nu mycket engagerade i hur vi ska anpassa oss till ett

varmare klimat, men ännu mer i hur vi genom att minimera den fossila energianvändningen kan undvika att få ett klimat som hotar livet på jorden. Dalarna har som ett av tre pilotlän blivit utsett att vara föregångare och vägvisare i frågor kring klimat och energi. Samtidigt är Dalarna och Gävleborg på gång att anpassa de regionala miljömålen till dagens förutsättningar. I allt detta behöver vi hjälp från alla som bor och verkar här. Håll koll på när vi inbjuder till möten – dina synpunkter är viktiga!

På Länsstyrelsen är vi således mycket engagerade i att lägga upp strategier för att möta framtiden. Viktiga verktyg för att driva utvecklingen åt det håll vi önskar blir EU:s kommande landsbygdsprogram. Det ska vara igång 1 januari 2014 och det är hög tid att staka ut riktlinjer

för hur vi ska utnyttja de medel som blir tillgängliga. Även här är vi angelägna om att få ett brett engagemang. En bärande idé, tycker jag, borde vara att uppmuntra lokal eller inhemsk produktion av klimatsmarta livsmedel. Då kan vi åtminstone bromsa trenden att vi exporterar miljöproblemen till andra länder genom ökad import på bekostnad av minskad inhemsk produktion.

Apropå klimatsmart mat, så är vi nu igång med att göra Matlandet Dalarna till ett begrepp som alla ska känna till. Motsvarande satsningar görs också i Gävleborg

Ha en skön sommar

Hans Lillpers 023-818 46
hans.lillpers@lansstyrelsen.se

Läs mera om jordbruk

Institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap vid SLU har flera publikationer som är intressanta att ta del av även för oss i Dalarna och Gävleborg, bl. a. serien Nytt från institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap. Nytt-bladen ges ut inom tre områden; växtodling, husdjur och ekologisk odling och kan laddas ner från institutionens hemsida. Gå in på www.slu.se, klicka sedan på Institutioner i rutan "genvägar". Välj Norrländsk jordbruksvetenskap och sedan Publikationer när du kommer till institutionens egna hemsida.

Redaktion: Åse Augustson, Helena Faktus, Gisela Kayal, Jenny Larsson, Hans Lillpers, Märta Ohlsson, Berit Löfgren
Ansvarig utgivare: Mats Hindström
Layout: DietmarDesign, Gävle
Tryck: Danagårds grafiska. Upplaga: 6 500 ex.
Adressändringar och prenumerationer: Kontakta Gisela Kayal 023-818 03, gisela.kayal@lansstyrelsen.se

Hofors – en fullträff för idrottsturism!

Idrottsturism i Hofors är ett treårigt Leaderprojekt där kommun, föreningar och näringsliv gemensamt samarbetar för att utveckla Hofors. De vill få fler av Sveriges föreningar att upptäcka att just Hofors är en fullträff för träningsläger – både ekonomiskt och sportsligt.

Hofors är en kommun i västra Gästrikland – mitt emellan Gävle och Falun – som har många möjligheter för den som gillar att röra på sig. Idrottande har en stolt tradition i kommunen och här finns gott om aktiva idrottsföreningar med ovanligt bra tillgång till träningsanläggningar som exempelvis BMX-hall, crossbana, konstgräsplaner, kanotstadion, simhall, hockeyplan, golfbana och fälttävlsanläggning. Ett så stort utbud av idrottsanläggningar är inte bara en tillgång, det är också en utmaning eftersom de kostar mycket pengar att driva och underhålla samtidigt som Hoforsborna med åren har blivit färre till antalet, idag är de knappt 10 000 personer:

Våra anläggningar är dimensionerade för en större befolkning än Hofors har idag och vi är många som inser att vi måste börja tänka nytt för att kunna få det att gå ihop. Andra kommuner har ont om träningstider i hallar och på konstgräs samtidigt som många föreningar söker bra och prisvärda alternativ för läger och då är de hjärtligt välkomna till oss i Hofors! säger Tommy Nielsen, informationssamordnare för Hofors kommun.

Allt började med att föreningarna Hofors Hockey Club och Hofors BMX & Skate tillsammans med kommunen tog initiativet till en förstudie kring utveckling av arrangemang i Hofors. Syftet med förstudien var att utveckla arrangörskapet, underlätta för föreningar att vara arrangörer, hitta samarbetsmöjligheter och därigenom via fler och bättre idrottsläger och cuper locka besöksnäring till Hofors. De sökte och beviljades finansiering från Leader Gästrikbygden och arbetet satte igång i maj samma år. I förstudien genomfördes diskussionsmöten med olika föreningar och företag och undersökningar bland nyckelpersoner

i föreningarna samt bland kunder som tidigare har valt att lägga sina träningsläger i kommunen. Förstudien resulterade i ett treårigt Leaderprojekt med namnet Idrottsturism i Hofors. Det är ett samarbete mellan kommunen, tioalet idrottsföreningar och företagare på orten som kan erbjuda boende och mat. Projektet syftar till att öka idrottsturismen i Hofors kommun. Målgrupp är i första hand idrottsrörelsens aktörer, institutioner, skolor och föreningsgrupper. Målet är att få fler som kommer till Hofors för träningsläger – något hela kommunen skulle tjäna på. Totalt har Leader Gästrikbygden satsat 775 000 kr på projektet, kommunen satsar egna resurser och föreningslivet bidrar med stora ideella insatser. Susanna Magnusson, som både är eldsjäl i föreningslivet och företagare med kommersiell boendeanläggning, fick uppdraget att på deltid vara projektledare för satsningen:

– Vi har ett bra föreningsliv i Hofors som är dumt om vi inte satsar vidare på och ett enormt utbud av idrotter och anläggningar. Att till exempel anordna

Foto: Kristian Tervo

ett träningsläger här finns det alla förutsättningar för, vi måste bara få ut det i landet, säger Susanna Magnusson.

Sen projektet startade hösten 2010 har en hel del hänt och den 3 maj i år träffades ett femtontal engagerade i referensgruppen och diskuterade hur de ska gå vidare på bästa sätt. På mötet konstaterades att det redan har hänt en hel del - flera träningsläger och cuper är inbokade, kanot-SM går av stapeln i mitten av juli och en gemensam kampanj för att marknadsföra Hofors som idrottskommun är på gång!

Theres Sundberg
Leader Gästrikbygden 2011-05-03

Foto: Kristian Tervo

Årstiderna i Danmark

Under en studieresa till Danmark sommaren 2010 besökte vi två av de tre gårdar som tillhör företaget Årstiderna. Företaget säljer abonnemangslådor med ekologiska råvaror som levereras hem till kunder i Danmark och även i Sverige. Lådorna innehåller främst rotfrukter, grönsaker och frukt, men även kött och fisk.

Nära band mellan bonde och konsument

Årstiderna startade 1996 då Thomas Harttung startade med ekologisk drift på sin gård i Barritskov. Thomas Harttung hade en vision att skapa ett närmare band mellan bonde och konsument och bildade en grönsaksförening med några hundra medlemmar. Thomas odlade grönsakerna i Barritskov och medlemmarna hämtade själva sina lådor med grönsaker på gården.

Året därpå träffade Thomas kocken Sören Ejlersen och de utvecklade tillsammans ett företagskoncept där ekologiska grönsaker levereras i låda direkt hem till kund.

Innehållet i lådan komponerades ihop av Sören som även skrev förslag på enkla recept som följde med lådan. Under 1999 började försäljningen av grönsakslådor genom Internet ta fart. Företaget växte starkt på kort tid från att leverera 300 lådor per vecka till 24 000 lådor per vecka. Men utvecklingen gick för fort så företaget fick lov att bromsa in. Bland annat utvecklades nytt datasystem och nytt kylrum byggdes. Idag levererar Årstiderna ca 30 000 lådor i veckan och har ca 120 personer anställda. Utvecklingen har mattats av något så antal lådor per vecka ökar inte längre utan det är snarare en något vikande trend.

I Sverige levererar Årstiderna till ungefär 6 500 hushåll. Kunderna finns i Malmö, Helsingborg, Göteborg och Stockholm men även så långt norr ut som i Gävle.

Tre gårdar

Årstiderna består av tre gårdar, Billeslund, Barritskov och Krogerup. I Barritskov ligger packeriet medan odlingen av grönsaker sker på Billeslund. Krogerup är en växtodlingsgård men inga grönsaker odlas där. Under studieresan besökte vi packeriet i Barritskov och odlingarna i Billeslund.

Billeslund

På Billeslund i Gram på södra Jylland odlar man ett stort sortiment av ekologiska rotfrukter och grönsaker. Ungefär 40 olika kulturer odlas på knappt 100 hektar. Allt som odlas används till Årstidernas grönsakslådor. Inga produkter säljs på den öppna marknaden i Danmark eller i Sverige då man inte vill konkurrera med de egna grönsakslådorna.

Odlingen drivs som ett dotterbolag till Årstiderna, Billeslund A/S. Företaget fungerar som huvudleverantör. 45 % av alla grönsaker som Årstiderna använder i sina lådor odlas på Billeslund.

Externa odlare

Jordarna på Billeslund lämpar sig dock inte till odling av alla sorters grödor. Vissa grödor odlas av externa producenter. Kål odlas på 85-90 hektar hos en annan grönsaksodlare på Södra Jylland. Tomater och gurka produceras av ett växthusföretag. Ett mindre kooperativ i Spanien levererar grönsaker under vintern. En stor del av frukten är import.

Årstiderna har en nära kontakt med alla sina externa odlare. Dialogen och samarbetet mellan odlaren och Årstiderna är viktig för att säkra kvalitén och för att konceptet ska bli långsiktigt hållbart. I början av året görs en planering då man bland annat kommer överrens om ett fast pris för grödan under säsongen. En säljare från årstiderna besöker företagen och diskuterar pris, kvalitet, mängder och vid problem kan de även hjälpa till med viss rådgivning.

Odlingen

Företaget arbetar aktivt för att ständigt förbättras. De är konstant på jakt efter ny odlingsteknik, nya grödor, nya sorter och nya smaker. Bland annat bedrivs försök för att använda mindre med gödsel och vatten än vad som görs idag. Dels har man testat fångsgrödors gödslingseffekt till efterkommande gröda och dels datastyrda bevattningssystem med droppbevattning för att kunna minska vattenåtgången och få en jämnare bevattning.

Årstiderna började i liten skala och har med tiden växt. Enkla maskiner har använts från början som sedan har bytts till nya.

Grönsakerna odlas på en grov sandjord. En femårig växtföljd tillämpas där man odlar 3 år med grönsaker och två år med klövervall och korn. Att det är möjligt att odla 3 år med grönsaker åren efter varandra beror på att de odlar många olika grödor som tillhör olika växtfamiljer.

Svend Daverkosen, ekologisk rådgivare, visar innehållet i en av årstidernas lådor.

Frank van Beek, ansvarig trädgårdsmästare på Billeslund berättar om odlingen av baby leaf sallad.

Fångstgrödor används mycket i odlingen för att minimera växtnäingsförluster. Fångstgrödor och grüngödslingsgrödor är en viktig del i gödslingsstrategin. Utöver detta används kogödsel.

Ogräsbekämpningen är en stor utmaning och viktig i grönsaksodlingen. Falsksåbbädd tillämpas innan sådd eller plantering. För konkurrenssvaga grödor som morot, palsternacka och rödbetor flammars ogräsen före sådd och efter sådd innan uppkomst. Nästan alla kulturer odlas på bädd och man kör mellan raderna mot ogräs med en radrensare ungefär en gång i veckan. Till rotfrukter används en Fobro borstmaskin medan till övriga kulturer en vanlig radhacka. Under säsongen sker även 1-2 handrensningar.

Packeriet i Barritskov

I Barritskov packas de lådor som levereras till hushållen i Danmark och till södra Sverige. Från packeriet sänds lådorna till 7 centraler från vilka lådorna körs ut direkt till kund. Kravet på logistik är väldigt hög. Allt måste stämma, från att rätt mängd grönsaker skördas i Billeslund och kommer in till Barritskov för att packas, till att budet som kör ut lådorna har rätt nycklar till kundens trapphus. De lådor som innehåller Svenska råvaror packas i ett packeri Stockholm.

Miljötankar

Miljötänket är tydligt på företaget. An-

vända lådorna går i retur till packeriet där de tvättas. De lådor som inte återanvänds samt annat träavfall flisas och förbränns i en stor panna. Den gas som produceras vid förbränningen leds in i en sterlingmotor som i sin tur ger elektricitet som används på gården. Allt avfall från packeriet sorteras och återvinns. Strävan att minimera miljöpåverkan går som en rödtråd genom hela Årstiderna, från odlingssystemen i fält till arbetet med återvinning i packeriet och det är tydligt att denna strävan är en av de största drivkrafterna.

Karin Ellgardt Fredlund 026-17 11 24
karin.ellgardt.fredlund@lansstyrelsen.se

Kristina Homman 023-818 29
kristina.homman@lansstyrelsen.se

Trädgårdsprojektet "Mera Grönt"
Gävleborg och Dalarna

Foto. Karin Ellgardt Fredlund

Försök med droppbevattning i persiljerot.

Nyskördade och tvättade morötter i en mix av färger från årstidernas odlingar i Billeslund.

Kontroll av jordbrukarstöden

Alla som söker EU-stöd kan bli uttagna för kontroll. Syftet är att bekräfta att vi betalar ut rätt belopp i EU-stöd. Länsstyrelsen utför både administrativa kontroller och fältkontroller varje år.

Administrativa kontroller

Länsstyrelsen kontrollerar vid handläggningen att den som söker inte får betalt för en större areal än blockarealen och om två jordbrukare söker på samma mark. Om man har en avvikelse i den administrativa kontrollen så skickas ett meddelande ut.

Fältkontroller

Det är ungefär 7,5 % av jordbruksföretagen som blir uttagna till fältkontroll varje år. Dessa tas ut med hjälp av slumpurval, manuellt urval och riskanalys. Riskanalysen görs för att styra kontrollerna till de företag där kontrollerna gör mest nytta. Till grund för riskanalysen ligger till exempel stora stödbelopp eller avvikelser som kommit fram vid handläggningen eller tidigare kontroller.

Hur går fältkontrollerna till?

Djurkontrollerna kan göras åter runt men för arealkontrollerna är säsongen från maj/juni till oktober. Kontrollanten får oftast bara ta kontakt med lantbrukaren en kort tid innan kontrolltillfället och får börja göra kontroller utan att meddela lantbrukaren om det inte är djurkontroller. Kontrollanten ska beskriva hur kontrollen ska gå till och vilka stöd som kommer att kontrolleras.

Vid fältkontrollen är det viktigt att jordbrukaren ger kontrollanten den hjälp som är nödvändig för att genomföra kontrollen, särskilt vid djurkontroll.

En arealkontroll utgår från uppgifterna som lantbrukaren har redovisat i sin ansökan och innehåller olika delar:

- Mätning av skiftets areal.
- Kontroll av vilken gröda som finns på skiftet.
- Kontroll av att de särskilda villkor som finns för stödet är uppfyllda, exempelvis skördekrav.

Foto: Robert Nordström

Handdator med inbyggd GPS

- Kontroll av olika dokument som är specifika för vissa stöd, exempelvis växtodlingsplan.

Kontrollanten har till sin hjälp en handdator med GPS. Instruktioner och utbildning är samma i hela landet för att få rättvisa och lika bedömningar.

Resultatet från kontrollen

Efter att en kontroll i fält är genomförd skickar länsstyrelsen ett meddelande om kontrollresultatet. Jordbrukaren kan skicka in synpunkter på kontrollresultat inom 10 dagar.

När kontrollen är klar handläggs företaget av en handläggare som med hjälp av kontrollresultatet fattar beslut om utbetalning. Beslutet kan överklagas.

Gisela Kayal, 023-818 03
gisela.kayal@lansstyrelsen.se

Lina Norrlund, 026-117 11 47
lina.norrlund@lansstyrelsen.se

Kom ihåg!

- 15 juni är sista dag för anmälan om överföring av stödrätter. Det gäller om du ska sälja eller hyra ut stödrätter för 2011. Tänk på att stödrätter som du inte använder under två år dras in. Det kan gälla dig om du har mindre än 4 hektar stödrätter, för då kan du inte använda dem i gårdsstödet. Överföring av stödrätter gör du under Mina sidor eller på en blankett som skickas till Jordbruksverket.
- 15 juni är sista dag för underskrift av SAM-ansökan. Underskriftsidan måste signeras och skickas in till länsstyrelsen om du har sökt via SAM Internet, men inte loggat in med e-legitimation.
- 15 juni är sista dag för ändringar i SAM-ansökan och åtagandansökan. Du kan göra ändringarna via SAM Internet om du sökte via SAM Internet. Om du inte loggar in med e-legitimation så måste du skicka in en underskriftssida för varje ändring. Underskriftssidan för ändringen ska komma till länsstyrelsen senast 30 juni. Efter 15 juni kan du endast dra tillbaka delar av eller återta ansökan. Detta kan du göra fram tills du aviseras om fältkontroll eller får resultat från en administrativ kontroll.
- 15 juni är också sista datum för överlåtelse/övertagande av skiften och åtaganden när det gäller del av ett jordbruksföretags SAM-ansökan eller åtaganden.

Anna Wassberg, 026-17 11 28
anna.wassberg@lansstyrelsen.se

Helena Faktus, 023-818 62
helena.faktus@lansstyrelsen.se

Kommunicera med Länsstyrelsen via Facebook!

Länsstyrelsen i Dalarna har sedan hösten 2010 en Facebook-sida kallad "Dalabonde söker EU-stöd". Nu funderar även vi i Gävleborgs län på att starta en Facebooksida som en ny typ av kommunikationskanal med våra kunder. Vi tänker oss att sidan ska användas både för frågor som rör jordbrukarstöd och sådant som handlar om landsbygdsutveckling och rådgivning. Innan vi går vidare vill vi gärna samla in synpunkter kring både namn och innehåll!! Hjälp oss att träffa rätt genom att rösta på namnförslagen nedan och lämna synpunkter på vilken typ av information du skulle vilja få via Facebook??

Vi lottar ut biobiljetter bland er som röstat och lämnat förslag!!

Namnförslag:

LANDSBYGDSINFO GÄVLEBORG

LANDSBYGDSNYTTA GÄVLEBORG

JORDBRUKARSTÖDET GÄVLEBORG

Rösta och lämna förslag genom att skicka en e-post till:

torsten.edwinson@lansstyrelsen.se

Vem ska söka EU-stöd?

Det är den som brukar eller sköter marken som får söka EU:s jordbrukarstöd. Den som söker gårdsstöd ska ha rätt att använda marken och ha det fulla ansvaret för driften och förvaltningen den 15 juni.

En aktiv lantbrukare har ofta möjlighet att få mer pengar per hektar i EU-stöd. Det beror på att de grödor som skördas kan ge miljöersättningar och om man dessutom har djur så kan man få tilläggsersättningar i flera av miljöersättningarna.

Den som har med marken i sin SAM-ansökan ansvarar för att den sköts enligt de regler som gäller för de stöd som söks. Dessutom ansvarar den sökande för att tvärvillkoren följs under hela året. Däremot kan den som söker stöd välja att leja ut skötseln av marken.

Om man vill arrendera ut sin mark och ändå vill fortsätta att äga sina stödrätter kan man hyra ut dem. Stödrätterna återgår då till markägaren när arrendet upphör enligt vad man skrivit i sitt kontrakt. De uthyrda stödrätterna kan inte säljas eller hyras ut vidare av den som hyr dem.

Lina Norrlund, 026-17 11 47
lina.norrlund@lansstyrelsen.se

Gisela Kayal, 023-818 03
gisela.kayal@lansstyrelsen.se

Populära SAM Internetkurser

Många lantbrukare i Gävleborg och Dalarna gick över till SAM Internet när de sökte EU-stöd 2011. För Gävleborg blev ökningen av SAM Internetansökningar 16,8 procentenheter och i Dalarna 20,1 procentenheter.

Nära 200 personer deltog på de kurser om SAM Internet som anordnades runt om i våra två län. Många av deltagarna gjorde sin ansökan klar och skickade in den under kurstillfället.

Satsningen på SAM Internet fortsätter inför 2012. Jordbruksverket kommer inte längre att skicka ut några förtryckta pappersblanketter, däremot kommer de att göra ytterligare förbättringar av e-tjänsten SAM Internet. Länsstyrelserna kommer att fortsätta ordna kurser, erbjuda lånedatorer och ge hjälp och support per telefon.

Lina Norrlund, 026-17 11 47
lina.norrlund@lansstyrelsen.se

Helena Faktus, 023-818 62
helena.faktus@lansstyrelsen.se

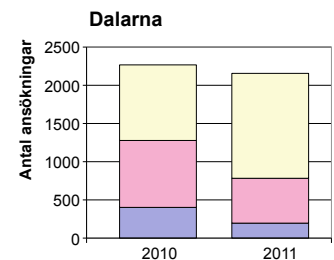
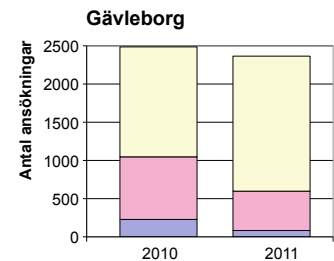

Länsstyrelsen besöker din mark för att fastställa, det vill säga mäta upp, den mark som har särskilda värden. Om det visar sig att det i din ansökan finns arealer som inte uppfyller kraven för särskilda värden så har du möjlighet att dra tillbaka dem. Den som söker ansvarar nämligen själv för de arealer som inte fastställts av länsstyrelsen. Vill du dra tillbaka mark ur din ansökan måste du meddela det skriftligen till länsstyrelsen innan tiden för att lämna synpunkter på

åtagandeplanen har gått ut. Efter att tiden gått ut kommer det att göras en administrativ kontroll på arealen i ditt åtagande och i din SAM-ansökan 2011. Kontrollen kan påverka utbetalningen av miljöersättningen för dina betesmarker och slätterängar, gårdsstödet och kompensationsbidraget.

Åsa Andersson, 026-17 11 22
asa.andersson@lansstyrelsen.se

Jennie Lundgren, 023-818 48
jennie.lundgren@lansstyrelsen.se

I diagrammen visas antalet SAM-ansökningar som kommit in och hur många av dem som var SAM Internet (den gula andelen), pappersblanketter (den rosa andelen) respektive EDI (den lila andelen). EDI är ett ansökningsprogram som bara konsulter använder).

Gävle-Dala Drivmedelskonvent 2011

Den 6 april arrangerade BiogasMitt ett Drivmedelskonvent i Falun. Drygt 100 entusiaster samlades för att informera och diskutera den framtida utvecklingen inom miljöfordon och förnybara drivmedel. Bland presentatörerna fanns allt från politiker till forskare och marknadens aktörer. Möjlighet att köra en el-bil och att provsitta olika typer av miljöbilar erbjöds.

Utvecklingen mot miljöbilar har gått snabbt de senaste åren. Det är viktigt att gå över till förnybar energi, inte enbart av miljöskäl utan även för att oljan kan ta slut. Tidigare var det status att ha en stor SUV stående utanför huset, nu har det snarare blivit status att ha en miljöbil på garageinfarten. Vi behöver en bred palett av biodrivmedel och tålamod för att ställa om till ett hållbart samhälle. Vårt användande av bilen är speciellt. Tåg och buss tar vi när vi kan men vi hänvisade till bilen vid en stor del av våra transporter. Potentialen att minska miljöpåverkan genom att använda alternativa bränslen och bränslesnåla bilar är därför stor.

Exempel på vad som nu räkas miljöbilar är:

- Biogas/fordonsgas
- Etanol E85
- El, elhybrid, laddhybrid.
- Bensin och diesel med max 120 gram CO₂/km.

När kan vi tanka gas i Dalarna?

En fråga som ställdes var när fordonsgasen kommer till Dalarna. I Gävle har man redan kommit igång. Det politiska beslutet om tankställe i Gävle var den tändande gnistan där. Lantbruket har en tydlig nyckelroll vid biogastillverkning. Biogas som framställs av stallgödsel har dubbel miljönytta genom att man även utnyttjar den metan som naturligt avgår från stallgödsel. Ett av problemen med småskalig produktion av fordonsgas är kostnaderna för uppgraderingen. Två varianter på småskaliga och billigare uppgraderingsanläggningar presenterades under mötet. Den ena var Biosling

och det andra var ett nytt koncept som bygger på standardisering och förenkling av befintlig teknik

Elbilar

I Gävle har det bedrivits ett projekt där familjer fått tillgång till elbilar för att se hur de fungera i vardagen. Elbilen användes främst till kortare resor till och från arbete och för barnens fritidsaktiviteter. Det var inga större skillnader med elbil och bensinbil. Det tar ca 1 timme att ladda en bil som körts 1,5 mil. Elbilar är mycket tysta vilket gör att andra trafikanter inte uppmärksammar dem.

Utsläppen från de tunga transportererna fortsätter att öka. Energimyndigheten finansierar därför 3 olika projekt för att se på möjligheterna till elektrifiering av tunga transporter. Ett av dessa är Svenska Elvägar som arbetar med luftburen el. Tanken är att tung trafik ska använda en modern version av trådbussteknik på motorvägar och större vägar. När lastbilarna körs på mindre ej elektrifierade vägar används alternativa drivmedel.

Mer information om seminariet finns på www.biogasmitt.se

Text och foto: Martin Henriksson 023-818 14

Elbil under pågående laddning

Biogasbil vid kopia av tankstället i Gävle

Närproducerad fordonsgas i Säterbygden?

Närproducerad mat har producerats under en längre tid. Nu är det dags att diskutera närproducerade drivmedel. Det har länge planerats för biogasproduktion i Dalarna. Ett av de projekt som ligger långt framme är Biogas i Säterbygden.

I de norra delarna av Sätters kommun finns många djurgårdar. Ett antal lantbrukare har gått samman för att se på möjligheten att producera biogas i en större gemensamhetsanläggning.

Michael Arvidsson, Göran Jonsson och Kjell Arvidsson vid eventuell framtida utlastningsbrunn

Göran Jonsson, Michael Arvidsson och Kjell Arvidsson är tre av fem medlemmar i den interrimsstyrelse som bildats för att se på möjligheterna att genomdriva projektet. De var med vid det gårdsbesök som gjordes hemma hos Göran Jonsson för att informeras om projektet. Utöver interrimsstyrelsen finns ytterligare ca 18 engagerade lantbrukare som deltar i arbetet.

Fordonsgas

Det är ett starkt miljöintresse som bidragit till att projektet dragits igång. Klimatproblematiken och arbetet med att bli mindre beroende av fossil energi är drivkrafter. Lantbrukare bör självklart bidra till energiförsörjning. Att producera fossilfria fordonbränslen som till exempel biogas är en svår utmaning. Lantbrukarna i Säter räknar med att den biogas som produceras skall användas som fordonsgas. Den planerade uppgraderingsanläggningen är av beprövad teknik. Man ser också gärna ett lokalt tankställe.

Det finns många fördelar med att producera biogas av stallgödsel, växtmaterial och organiskt avfall. Den första är natur-

ligtvis att producera förnybar energi. Om biogas produceras av stallgödsel minskas även den naturliga avgången av metan från stallgödseln. Metan har en stor påverkan på klimatet. Rötresterna får högre andel lättillgänglig växtnäring än stallgödsel vilket bör bidra till ett minskat växtnäringsläckage. Ytterligare en fördel är att rötresten sägs lukta mindre.

Lönsamhet

Projektet kommer att bli en stor investering. Investeringstöd via landsbygdsprogrammet kommer att få en avgörande betydelse för lönsamheten. Lönsamheten visar på ett svagt plus och styrs bland annat av vilket material som finns att röta. På grund av EU-regler är det tyvärr inte möjligt att använda rötresterna i ekologisk odling om slaktrester ingår i rötningen. Biogastödet i landsbygdsprogrammet är inte i första hand anpassat för samägda anläggningar som denna. Pengar finns även att spara för den enskilde lantbrukaren i gödseltransporterna. När gödseln rötats kan den levereras direkt till en satellitbrunn som ligger nära fälten där gödseln skall spridas.

Lokalisering och logistik

Plats för rötanläggningen är inte bestämd. Den färsk gödseln går direkt från stallet till gårdens utlastningsbrunn (pumpbrunn). Det är tänkt att det blir en eller möjligen två transporter per vecka till röttningsanläggningen från gårdarna. När gödseln lämnats vid biogasanläggningen tas rötrester på retur till gården där den lagras i ordinarie flytgödselbrunn, eller i satellitbrunn vid fälten som ska gödslas.

Det kommer att bildas ett gasbolag som har hand om biogasproduktionen och ett gödselbolag som har hand om gödsel och rötrester. Gödselbolaget kan komma att bli delägare i gasbolaget. Ett samägande innebär alltid risk för konflikter så det gäller att vara klara på förutsättningarna innan det beslutas att gå vidare. Det är med andra ord mycket viktigt med en fungerande samverkan.

Martin Henriksson 023-818 14
martin.henriksson@lansstyrelsen.se

Ängsslåtterkurser i Gävleborgs län

Knackliekurs

Den 18/6 kl 9:00-16:00 i Bönan, Gävle

Kursledare: Evert Larsson och Staffan Lundaahl
Knacklien är en lie som får sin vassa egg genom att knackas med en hammare mot ett litet städ istället för att slipas på slipsten. Kursdeltagarna får också lära sig slåtterteknik. Kursen är kostnadsfri för deltagarna. Lieblad kostar 200 kr (obligatoriskt)

Anmälan i Kompass på

www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/Kalender
eller till Johan Färlin 026-17 11 83.

Medtag: Lunch och fika, tåliga kläder och grova skor.

Grundkurser i lieslåtter med Kjell Gustafsson ("Liemannen") från Växjö

Redskap, slipning av liar och slåtterövningar.

Medtag: Lunch och fika, tåliga kläder och grova skor.

Kurserna är kostnadsfria för deltagarna.

Den 17/7 kl 9:00-16:00 i Sörfjärden, Gnarp

Anmälan i Kompass på

www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/Kalender
eller till Jan Moberg 026-17 11 52

Den 31/7 kl 9:00-16:00 i Sanna, Järvsö

Anmälan i Kompass på

www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/Kalender
eller till Järvsö Hembygdsförening, Stenegård 0651-76 73 00

Ekorådgivning

Du vet väl att Länsstyrelserna i Dalarna och Gävleborg erbjuder rådgivning inom ekologisk produktion. Som lantbrukare kan du få tillgång till både rådgivning med besök av rådgivare, t.ex. i samband med omläggning eller vid annan förändring av produktionen, men även vid kortare frågor där du kan diskutera med en rådgivare på telefon.

Rådgivningen görs dels av länsstyrelsens egna rådgivare men även i samarbete med externa rådgivare. **För mera information kontakta:**

Erik Köpmans, 023-818 35,
växtodling, animalieproduktion och ekonomi

Kristina Homman, 023-818 29,
grönsaker och bär

Karin Ellgardt Fredlund, 026-17 11 24,
grönsaker och bär

Shan Solivan, 026-17 11 27,
växtodling och animalieproduktion

Petra Forsmark, 026-17 12 08,
växtodling och animalieproduktion

Ängsslåtterkurser i Dalarnas län

Kurs i lieslåtter på Knutar Einars äng i Orsa

Fredag 1, lördag 2 och söndag 3 juli. Kl 18.00 alla dagar.

Samling på hembygdsgården den 1 juli kl 18.00.
Redskap, slipning av liar och slåtterövningar.

Anmälan direkt till kursledare:

Roland Öjeskog tel 0250-416 45

Max 10 deltagare

Samarrangeras Med SNF Orsa

Knackliekurs

Tisd den 5 juli kl 09.00-16.00

vid Naturskolan, Harmsarvet, Falun

Ledare: Evert Larsson och Staffan Lundaahl
Knacklien är en lie som får sin vassa egg genom att knackas med en hammare mot ett litet städ istället för att slipas på slipsten. Kursdeltagarna får också lära sig slåtterteknik.

Kursen är kostnadsfri. Lieblad kostar 200 kr (obligatoriskt)

För- och eftermiddagskaffe samt lunch finns att köpa (100 kr). Förbeställs i samband med anmälan.

Parkering vid Lilltorpet

Anmälan senast den 27 juni direkt på nätet

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender
eller till Märta Ohlsson 023-811 30

Max 16 deltagare

Repetitions och påbyggnadskurs i lieslåtter Bastbergets fåbodars söder om Mockfjärd

Onsdagen den 20 juli kl 09.00 – ca 16.00

Kursledare: "Liemannen" Kjell Gustafsson från Växjö

Kursen är kostnadsfri för deltagarna. Medtag: Lunch och fika, tåliga kläder och grova skor.

Max 20 deltagare

Anmälan senast den 13 juli direkt på nätet

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender
eller till Märta Ohlsson 023-811 30

Höhässjning på Bratomta äng i Rönnäs, Leksand

Lördagen den 30 juli. Start 9.00

De som vill kan komma 8.00 och delta i lieslåttern

Kursen är kostnadsfri för deltagarna. Medtag lunch, fika.

OBS Ta med ta med räfsa, högaffel och arbetshandskar.

Anmälan senast den 20 juli direkt på nätet

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender
eller till Märta Ohlsson 023-811 30

Samarr med Rönnäs bystugeförening.

Fältvandringar inom betesmark, tvärvillkor och stallmiljö i Gävleborg

Länsstyrelsen i Gävleborg samordnar fältvandringar för lantbrukare under juni för att diskutera frågor kring tvärvillkor och skötselkrav gällande betesmark, vallodling och stallmiljö.

Ansvariga personer från Länsstyrelsen inom dessa områden ska vara med vid fältvandringen för att besvara lantbrukarnas frågeställningar.

Plats och tid är:

Den 9 juni i Kungsgården (Gästrikland)

Den 14 juni i Bollnäs

Den 15 juni i Delsbo

Anmälan görs senast den 7 juni till:

Shan Solivan

Shan.solivan@lansstyrelsen.se

Tfn: 026-17 11 27 eller 070-682 91 81

Anmäl dig till kurser och andra aktiviteter direkt via Länsstyrelsens hemsida

Länsstyrelserna i Dalarna och Gävleborg använder sen en tid tillbaka LRF:s webbverktyg Kompass för annonsering och information om kurser, seminarier, rådgivning m.m. Du kan se aktuellt utbud av aktiviteter, anmäla dig och även se till att få påminnelser till de kurser eller andra aktiviteter du anmält dig till via SMS eller e-post. Det går också att se vad som annonseras i andra delar av Sverige.

För aktiviteter som Länsstyrelsen i Dalarna

anordnar, gå in på:

www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender

För aktiviteter som Länsstyrelsen Gävleborg

anordnar, gå in på:

www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/Kalender

Du hittar länken till Kompass till höger på webbsidan.

Radhackning av spannmål

Lars Mattsson i Nås utanför Hedemora kommer i år att så, ogräsharva och radhacka sin spannmål med system Cameleon, från Gothia Redskap.

Länsstyrelsen Dalarna, Lantmännen Lantbruk och Lars Mattsson inbjuder till en fältvandring där vi får möjlighet att se maskinen i arbete vid radhackning i spannmål.

Tidpunkt är inte bestämd då det beror på hur grödorna utvecklas men antagligen första halvan av juni.

Är du intresserad att vara med kontakta

Erik Köpmans, 023-818 35,
erik.kopmans@lansstyrelsen.se eller

Mats Erlandsson, 0225-368 13,
mats.erlandsson@lantmannen.com

för en intresseanmälan så kontaktar vi dig när datum är bestämt.

För mer info om Hästlyftets aktiviteter samt lagar och regler kring hästhållning gå in på:
www.hastlyftet.eu

Ekologisk vallodling

Välkomna till en kursdag om ekologisk vallodling onsdag den 10 augusti kl. 9.30-15.00 på Stiernhööksgymnasiet i Rättvik. Vi kommer både att vara ute i fält och inne på sal under dagen. Medverkar gör Lars Ericson, utbildare på Forslundagymnasiet i Umeå, tidigare forskare vid SLU.

Anmälan senast torsdag den 4 augusti på i första hand Länsstyrelsens Dalarnas hemsida www.lansstyrelsen.se/dalarna/aktivitetskalender, utbudskod 13096 i andra hand på telefonnummer 070-65 818 35.

För mera information kontakta

Erik Köpmans, 023-818 35,
erik.kopmans@lansstyrelsen.se

inbjuder till

FÅRDAG

Lördagen den 13 augusti

Kl 11-16

I Storslätten 2,5 mil norr om Ludvika, mellan Rämshyttan och Grangärde.

Se mer på hemsidan www.farfolket.se

Välkomna!

Ogräsharvning, teori och praktik

Länsstyrelsen i Gävleborg samordnar kurs i ogräsharvning med fältvandring i Torsåker (Gästrikland) under vecka 23 (första veckan av juni) beroende på vädret. Vi har bjudit in Hans Bovin som expert i ämnet. Anmäl dig senast den 7 juni så vi återkommer till er om exakt datum och tid.

Anmälan görs till:

Shan Solivan, Shan.solivan@lansstyrelsen.se,
Tfn: 026-17 11 27 eller 070-682 91 81

Mats Selin, Mats.selin@lansstyrelsen.se,
Tfn: 026-17 11 32 eller 070-37 39 325

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Pollinering med *honungsbin*

I Sverige har vi bin för att få honung. I en del andra länder hålls bin för den nytta de gör som pollinatörer. Både korspollinerande växter och självpollinerande växter producerar mer om det finns bisamhällen i närheten.

Experiment visar att pollinering med honungsbin ökar både storleken på bär och antalet blommor som blir befruktade så fler bär utvecklas. Pollinering kan även ske på andra sätt, t.ex. med vinden eller andra insekter. Man räknar dock med att cirka 75 % av våra blomväxter är insekspollinerade. Med lysande blommor, stark doft och söt nektar lockas insekterna till blommorna. Ofta blir frukt- och fröskördarna större efter en korspollinering, även för självfertila sorter. Detta beror på den ökade vitalitet som korspollineringen medför. En blomma kan dessutom ha flera fröanlag och för att full utveckling och storlek ska kunna uppnås måste äggcellen i varje fröanlag befruktas. Äppelblomman t.ex. kan sammanlagt utveckla tio fröanlag och utvecklingen av frön stimulerar i sin tur fruktens tillväxt. En jordgubbe har ca 400-500 frön som sitter

på utsidan. Ju fler frön som utvecklas desto större och saftigare blir jordgubben. Experiment visar att blåbär som växer invid en bigård ger mer än tre gånger så stor skörd än blåbär som växer där det inte finns några bin.

Bins ekosystemtjänster

Honungsbin är särskilt bra som pollinatörer på grund av följande egenskaper:

- Bina livnär sig uteslutande på nektar och pollen, vilket innebär att allra största delen av deras flygaktiviteter är blombesök
- Bina är blomtrogna. Har de flugit in sig på en art fortsätter de oftast med sina besök där så länge den ger nektar eller pollen
- Bina skadar sällan blommor och fruktämnen vid sina besök som

många andra insekter gör och deras kroppsbyggnad med hårig päls gör att tusentals pollenkorn lätt fastnar och följer med från blomma till blomma

- Bina övervintrar i stora samhällen. Redan tidigt på våren finns de i stort antal redo att besöka blommande växter. Därför är de bl.a. viktiga för att en del av våra tidiga vårblommor ska förökas och bevaras
- Bisamhällena kan lätt flyttas till de områden där deras pollineringstjänster bäst behövs.

Att se ett tydligt samband mellan natur- eller trädgårdsintresserade och biodlare är inte särskilt svårt. Även i större odlingar av jordbruksgrödor ökar nu intresset för bin på grund av de ekonomiska incitamenten i form av större skördar, som följd av en bättre pollinering.

Fakta är hämtad från boken "Bin till nytta och nöje" av Carl Otto Mattsson och Johann Lang (Natur och Kultur/Lt:s förlag, 1994)

Line Nilsson, 023-818 49
line.nilsson@lansstyrelsen.se